Valiokunnan lausunto PeVL 45/2018 vp– U 94/2018 vp

Perustuslakivaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU, EURATOM) N:O 1141/2014 muuttamisesta henkilötietojen suojaa koskevien sääntöjen rikkomuksiin liittyvän tarkastusmenettelyn osalta Euroopan parlamentin vaalien yhteydessä

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU, EURATOM) N:O 1141/2014 muuttamisesta henkilötietojen suojaa koskevien sääntöjen rikkomuksiin liittyvän tarkastusmenettelyn osalta Euroopan parlamentin vaalien yhteydessä (U 94/2018 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Heini Huotarinen, oikeusministeriö
- tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio, tietosuojavaltuutetun toimisto
- professori Tuomas Ojanen
- professori Janne Salminen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- professori Sakari Melander

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Valtioneuvoston U-kirjelmä koskee ehdotusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) N:o 1141/2014, 22.10.2014, muuttamisesta henkilötietojen suojaa koskevien sääntöjen rikkomuksiin liittyvän tarkastusmenettelyn osalta Euroopan parlamentin vaalien yhteydessä (COM(2018) 636 final/2). Asetusmuutoksella pyritään varmistamaan, että taloudellisia seuraamuksia voidaan määrätä Euroopan tason poliittisille puolueille tai säätiöille, jotka hyödyntävät tietosuojasääntöjen rikkomuksia tarkoituksenaan vaikuttaa Euroopan parlamentin vaalien

tulokseen. Lisäksi ehdotetaan asetuksen vastuuviranomaiselle omaa henkilöstöä, jonka nimittäisi vastuuviranomaisen johtaja.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto kannattaa muutoksen tavoitetta parantaa vaalikampanjoinnin läpinäkyvyyttä ja vähentää riskiä henkilötietojen väärinkäyttöön.

Valtioneuvosto pitää perusteltuna ehdotusta siitä, että asetuksen vastuuviranomaiselle osoitetaan omaa henkilöstöä. Muutos parantaa vastuuviranomaisen toimintaedellytyksiä ja riippumattomuutta.

Valtioneuvosto pitää ymmärrettävänä tavoitetta Euroopan tason poliittisten puolueiden saattamisesta vastuuseen mahdollisten tietosuojalainsäädännön rikkomusten hyödyntämisestä vaalitulokseen vaikuttamisessa. Ehdotuksen taloudellisia seuraamuksia ja niiden yhteensopivuutta tietosuojalainsäädäntöön sisältyvien sanktioiden kanssa on kuitenkin vielä tarkemmin selvitettävä neuvottelujen kuluessa. Ehdotus vaikuttaa tältä osin ongelmalliselta suhteessa niihin vaatimuksiin, joita rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten määräämiselle on EU-oikeudessa ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä asetettu.

Valtioneuvosto kiinnittää komission lailla huomiota siihen, että vaaleihin kohdistuva epäasiallinen vaikuttaminen on vakavasti otettava uhka, joka toteutuessaan aiheuttaa epäluottamusta vaalijärjestelmää ja koko demokratian toimivuutta kohtaan. Uhan torjuntaan tarvitaan muitakin kuin lainsäädäntötoimia. Valtioneuvosto kannattaa eurooppalaisen yhteistyön lisäämistä, jotta vaalivaikuttamiseen voidaan paremmin varautua ja täten turvata vaalien sujuvuus.

Valtioneuvosto kiinnittää yleisesti huomiota vaikutusarvioinnin ja avoimen kuulemisen merkitykseen lainvalmistelussa. Komissio ei ole toteuttanut muutosehdotuksesta vaikutusten arviointia.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan tason poliittisia puolueita ja säätiöitä koskevaa asetusta (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU, EURATOM) N:o 1141/2014 Euroopan tason poliittisten puolueiden ja Euroopan tason poliittisten säätiöiden perussäännöstä ja rahoituksesta) ehdotetaan muutettavaksi muun muassa niin, että Euroopan tason poliittiselle puolueelle ja säätiölle, joka on vaikuttanut tai pyrkinyt vaikuttamaan Euroopan parlamentin vaalien tulokseen hyödyntämällä tietosuojasääntöjen rikkomuksia, voidaan määrätä taloudellisia seuraamuksia.

Valtioneuvosto kannattaa muutoksen tavoitetta parantaa vaalikampanjoinnin läpinäkyvyyttä ja vähentää riskiä henkilötietojen väärinkäyttöön ja kiinnittää huomiota siihen, että vaaleihin kohdistuva epäasiallinen vaikuttaminen on vakavasti otettava uhka, joka toteutuessaan aiheuttaa epäluottamusta vaalijärjestelmää ja koko demokratian toimivuutta kohtaan. Myös perustuslakivaliokunta pitää näitä näkökohtia tärkeinä.

Valiokunnan lausunto PeVL 45/2018 vp

Ehdotettu taloudellisten seuraamusten määräämistä koskeva järjestelmä on varsin monimutkainen ja jossakin määrin erikoislaatuinen. Perustuslakivaliokunta pitää valtioneuvoston tavoin tarpeellisena, että taloudellisia seuraamuksia ja niiden yhteensopivuutta tietosuojalainsäädäntöön sisältyvien sanktioiden kanssa selvitetään vielä tarkemmin. Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen valtioneuvoston kannassakin mainittuun seikkaan, että ehdotus vaikuttaa osin ongelmalliselta suhteessa niihin vaatimuksiin, joita rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten määräämiselle on EU-oikeudessa ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä asetettu. Valiokunnan mielestä asetusehdotuksen valmistelussa tulisi varmistua seuraamusten määräämisedellytysten, määräämismenettelyn ja oikeussuojakeinojen asianmukaisuudesta. Asianmukaisuuden arvioinnissa merkitystä on myös sääntelyn liittymillä eurooppalaisen tason demokratian toimivuuteen.

Valtioneuvosto on kiinnittänyt kirjelmässä yleisesti huomiota vaikutusarvioinnin ja avoimen kuulemisen merkitykseen lainvalmistelussa. Komissio ei ole toteuttanut muutosehdotuksesta vaikutusten arviointia. Ottaen huomioon ehdotuksen tavoitteet ja liittymät unionin tason demokratiaan ja kansalaisten oikeuksien toteutumiseen perustuslakivaliokunta korostaa vaikutusten asianmukaista arviointia. Valmistelussa tulisi varmistaa, etteivät ehdotetut muutokset haittaa demokraattisia toimintamahdollisuuksia (ks. myös PeVL 58/2017 vp, s. 3).

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Perustuslakivaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 5.12.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Annika Lapintie vas
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Anna-Maja Henriksson r
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Ilkka Kantola sd
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Mia Laiho kok
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Kaj Turunen kok
varajäsen Markku Eestilä kok
varajäsen Lasse Hautala kesk
varajäsen Mats Löfström r

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala